

5. Герд А.Я. Избранные педагогические труды. – М.: АПН РСФСР, 1953. – 206с.
6. Зуев Д.Д. Школьный учебник. – М.: Педагогика, 1883. – С. 12-35., И.Я.Лернера, Н.М. Шахмаева. – Ч.1. – М.: Изд-во РАО, 1992. – С. 9-12
7. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навч. посіб. – К.: Веселка, 1998. – С. 119-123
8. Каким быть учебнику: Дидактические принципы построения / Под ред. И.Я. Лернера, Н.М. Шахмаева. – Ч.1. – М.: Изд-во РАО, 1992. – С. 9-129.
9. Проблемы школьного учебника: Вопросы повышения воспитательной роли учебника. – М.: Просвещение, 1979. – Вып. 7. – 230 с.
10. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. Т. 2. – М.-Л.: Учпедгиз, 1952. – С. 48
11. Фигуровский Н.А., Зубов В.П., Микулинский С.Р. История естествознания в России.– М.: Изд. Академия наук СССР, 1957. – 378 с.
12. Ягодовський К.П. Вопросы общей методики естествознания. – М.: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, 1954. – 273 с.
13. Ягунов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

УДК 378.147

Ю.С. Матвієнко

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

***Анотація.** У статті висвітлюється застосування елементів театральної педагогіки у професійній підготовці майбутнього вчителя.*

***Аннотация.** В статье освещается проблема использования элементов театральной педагогики в профессиональной подготовке будущего учителя.*

***Annotation.** In the article application of elements of theatrical pedagogics lights up in professional preparation of future teacher.*

Важливим критерієм сучасної педагогічної науки і практики має бути не тільки досконалий рівень повної професійної спеціалізації вчителя, а й спрямованість його духовної свідомості, естетичної культури. В ефективності цього процесу значне місце посідає мистецтво студентського театру як засіб формування естетичної свідомості людини, що впливає на інтелектуальну, моральну, емоційну сфери і сприяє гармонійному розвитку особистості, допомагає пізнати світ і знайти своє місце в ньому.

Завдання розвитку естетичної культури майбутніх учителів засобами театрального мистецтва полягає не лише у формуванні та постійному вдосконаленні вміння розуміти і відчувати закладений у сценічних творах режисерський задум, а й у вільному володінні елементами театрального мистецтва як засобу вираження свого власного ставлення до явищ життя.

Виходячи з положення К.Д. Ушинського про педагогіку як мистецтво, необхідність практичного застосування елементів театральної педагогіки у професійній підготовці майбутнього вчителя обґрунтовують корифеї педагогічної думки П.П. Блонський, С.Т. Шацький, А.С. Макаренко, О.В. Сухомлинський.

Історія вітчизняної педагогіки знає немало прикладів взаємодії мистецтва педагогічного й театрального. Виховання і навчання студентів засобами театрального мистецтва успішно практикувалося у XVII–XVIII столітті у стінах Києво-Могилянської

академії, у XVIII столітті у Харківському колегіумі, у Київському університеті.

Значну увагу питанням використання мистецтва у підготовці вчителів приділяв перший Міністр освіти Української Народної Республіки у 1917 році І.М. Стешенко. Один із фундаторів національної художньої освіти, він прагнув об'єднати освіту і мистецтво, вважаючи театральне мистецтво важливим елементом формування особистості, як педагогів, так і учнів. Освітньо-виховні ідеї І.М. Стешенка не втратили своєї актуальності й сьогодні [1].

Різноманітність театральних форм та жанрів відкриває перед студентськими колективами широке поле для діяльності. Враховуючи важливе значення почуття гумору в професійній діяльності педагога, реалізувати одночасно естетичне виховання та розвиток відповідних професійних якостей особистості допомагає так званий студентський театр естрадних мініатюр (СТЕМ), що є яскравим представником театру малих форм.

В освітній практиці навчання, виховання, розвиток особистості студента реалізуються в різних формах. Різноманітні підходи до класифікації організаційних форм навчально-виховної діяльності розглянуті В.М. Коротовим [2, 51-55], В.І. Косолаповим [3], Л.М. Фрідманом [4, 148-154] та іншими авторами. Спираючись на дослідження перерахованих вище авторів, під організаційними формами навчально-виховного процесу вищого навчального закладу (ВНЗ) ми розуміємо сукупність протікаючих в часі зовнішніх умов, в які поставлені студенти в процесі навчальної діяльності. Виходячі з цього, діяльність студентського театру естрадних мініатюр ми пропонуємо розглядати як інтегровану форму організації навчально-виховного процесу, направлену на навчання, виховання, розвиток студентів, що вимагає невстановленого нормативу часу та вільного вибору місця проведення, що має властивості клубної та ціленаправленої навчальної діяльності.

Сьогодні інтерес до театральної педагогіки обумовлений низкою соціокультурних та освітніх факторів.

По-перше, – це потреба в особистості, що здатна до культуротворчої діяльності. Динаміка соціально-економічних змін, розвиток процесів демократизації суспільної свідомості та практики породжують потребу в особистості, яка здатна до адекватної культурної самоідентифікації, до вільного вибору власної позиції. Саме в навчальному закладі відбувається становлення особистісної самосвідомості, формується культура почуттів, здатність до спілкування, оволодіння власним тілом, голосом, пластичною виразністю рухів, виховується відчуття міри та смак, необхідні людині для успіху в будь-якій і особливо в подальшій педагогічній діяльності. Саме тому, театральна діяльність, що органічно включена у навчальний процес, є універсальний засіб розвитку особистісних здібностей людини. СТЕМ взмозі виявити та підкреслити індивідуальність, неповторність, єдиність людської особистості, незалежно від того, де ця особистість знаходиться – на сцені, в залі, або в навчальній аудиторії. Театр розкриває філософські уявлення про світ в конкретних чуттєвих формах, дозволяє увійти в простір можливого та неможливого засобами гри. В якості таких „запропонованих обставин” може виступати і простір навчальної дисципліни, простір теми заняття, простір тексту. Задача педагога – допомогти учню оволодіти різними методами пізнання наукової, художньої, життєвої реальності, вміти вибрати відповідний інструмент (налаштувати себе), що дозволяє діяти адекватно, змінювати рольову позицію: споглядати ці реальності або діяти в них.

Другий фактор, що обумовлює інтерес до театральної педагогіки. Процеси модернізації вітчизняної системи освіти враховують актуальність переходу від

екстенсивного способу простого нарощування кількості інформації, що включена в навчальні програми, до пошуку інтенсивних підходів до її організації. Спеціалісти (А.Л. Андрєєв, В.Н. Введенський, Е.Ф. Зеєр, Н.В. Кузьміна та ін.) ведуть мову про становлення нової педагогічної парадигми, нового мислення та творчості в освітній сфері, що пов'язана з компетентнісним підходом до освіти [5, 6, 7]. Саме тому роль СТЕМу дуже важлива у ВНЗ, оскільки сприяє розкриттю психофізичного апарату студента, вибудовує систему взаємостосунків таким чином, щоб організувати максимальні умови для створення вільного емоційного контакту, розкриття, взаємної довіри та творчої атмосфери.

Третій фактор, що обумовлює інтерес до театральної педагогіки, – це педагогічний артистизм. Як відомо, педагог повинен володіти багатим внутрішнім світом. Внутрішній світ особистості – це мистецтво самовираження, здатності до перевтілення, співтворчості та співпереживання. Педагогу як творчій особистості необхідно розкрити в собі педагогічні здібності, вміти використовувати їх на практиці, здійснюючи вплив на розвиток якостей, вмінь учнів. На думку багатьох спеціалістів, серед педагогічних здібностей не останнє місце посідає педагогічний артистизм [8, 9, 10]. Однак проблема педагогічного артистизму та його ролі у формуванні процесійної культури педагога недостатньо розроблена в педагогіці. Розробкою цієї проблеми займалися такі дослідники, як Ш.А. Амонашвілі, О.С. Булатова, Н.Н. Дем'яненко, В.І. Загвязинський, В.П. Кузовлев, А.С. Макаренко та інші [4, 8, 10]. Визначення цього поняття досить неоднозначне.

Так, В.І. Загвязинський вважав, що артистизм – це особлива, образно-емоційна мова творення нового; проникливий стиль співтворчості педагога та учня, орієнтований на розуміння та діалог суб'єктів педагогічної діяльності [10]. На думку В.І. Загвязинського, це здатність майже миттєво переключатися на нові ситуації, опинятися в новому образі, вміня жити ідеями, що викладаються учням на уроці, жити щиро. Це багатство особистісних проявів, образний шлях постановки та рішення проблеми, гра уяви, витонченість, натхненність, відчуття внутрішньої свободи.

На схожість акторських та педагогічних здібностей вказували в свій час А.С. Макаренко та К.С. Станіславський. Останній виділив основні елементи, необхідні і для творчості актора, і для репродуктивної творчості вчителя: розвинута уява, увага, емпатія, рефлексія, рухливість, заразливість, виразні здібності, чарівливість [11].

Проаналізувавши роботи вищезазначених дослідників, можна прийти до висновку, що діяльність педагога та актора близькі, але не тотожні. Спільні ознаки такі:

1. *Змістовна ознака* – комунікативність, оскільки спільною основою є взаємодія, жива співпраця різних індивідуальностей (в даному випадку – педагога та учня).
2. *Цільова ознака* – вплив людини на людину та виклик відповідного переживання у партнера.
3. *Інструментальна ознака* – особистість творця та його психофізична природа як інструмент впливу.
4. *Процесуальні характеристики*: творчість здійснюється публічно, регламентовано в часі, результат творчості динамічний; спостерігається спільність переживань актора та глядача, актора та режисера, педагога та учня; творчість носить колективний характер.
5. *Структурна ознака* – аналіз матеріалу, визначення проблем, протиріч; народження задуму, що вирішує протиріччя; втілення, аналіз результату, корегування. При цьому робота над уроком та роллю відбувається в три етапи:
 - репетиційний – у актора, передурочний – у педагога;

- технічний (закріплюється на репетиціях роль актора; у педагога – фіксується хід заняття, складається план);
- період втілення творчого задуму (робота актора на спектаклі, педагога – на уроці).

6. *Концептуальні ознаки*: наявність елементів роботи, що не піддаються автоматизації; здійснення соціальної функції вихователя; присутність інтуїції, чуття, натхнення; специфічні професійні емоції; необхідність безперервної внутрішньої роботи.

Відмінність між акторською та педагогічною діяльністю виявила та систематизувала О.С. Булатова [8]. Спираючись на дослідження О.С. Булатової, можна виділити наступні аспекти педагогічного артистизму: комунікаційний, мотиваційний, мобілізаційний, аттрактивний, фасилітаторний.

Отже, можна зробити висновок, що педагог повинен сам оволодіти та активно застосовувати на практиці прийоми педагогічного артистизму та досконало володіти комунікативними вміннями. Таким чином, педагогічний артистизм розглядається як один з факторів, що обумовлює інтерес до театральної педагогіки.

Узагальнюючи все вищезазначене, ми вважаємо, що мета театральної педагогіки в навчальному процесі – створення виховного простору, направлено на навчання, виховання, розвиток особистості майбутнього педагога формами та методами театального мистецтва. При цьому цінність театральної діяльності в складі СТЕМа не в результаті, не в продукті творчості, а в самому процесі. В спектаклі все – від завіси до розв'язки – повинно бути створено руками та уявою студентів, і тільки тоді театральна творчість отримає все своє значення і всю свою силу у додатку до дитини [47, 64].

Проведене дослідження та власний досвід роботи заступником декана з виховної роботи показали, що в навчальній практиці організація виховного простору студентів-майбутніх педагогів в контексті театральної діяльності може бути реалізована в формі діяльності студентського театру естрадних мініатюр.

Література

1. Матвієнко Ю.С. Студентський Театр Естрадних Мініатюр, як засіб творчого розвитку особистості майбутнього педагога // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія Педагогіка, НЗ4 психологія і соціологія – Донецьк: Вебер. – 2007. – 434 с.
2. Коротов В.М. Общая методика учебно-воспитательного процесса: Учебное пособие для слушателей ФПК директоров школ и студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1983. – 223 с.
3. Косолапов В.И. Сущность самовоспитания и его организация в школе и семье: Учеб. пособие / В.И. Косолапов. – Киров: Киров. пед. ин-т, 1975. – 105 с.
4. Фридман Л.М. Изучение процесса личностного развития ученика: Метод. рекомендации для учителей. – Ижевск: Изд-во Удм. ИУУ, 1994. – 29 с.
5. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. – 2005. №4. – С. 19-27.
6. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 51-55.
7. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования: Учебное пособие. – 2-е изд., перераб. – М.: Издательство МПСИ, 2003 – 480 с.
8. Булатова О.С. Педагогический артистизм: Учебное пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия. – 2001. – 241 с.

9. Ваганова Ж.В. Артистизм педагога как компонент его творческой индивидуальности: автореф. дис. канд. пед. наук. – Тюмень, 1998. – 21 с.
10. Загвязинский В.А. Педагогическое творчество учителя. – М. – 1987. – 37 с.
11. Станиславский К.С. Работа актера над собой. //Собр. соч.: В 8 т. – Т.3 – 625 с.
12. Выготский Л.С. Психология искусства. Анализ эстетической реакции. – М.: Лабиринт, 1998. – 416 с.

УДК 37.037

Я.І. Олексієнко,
Г.В. Донцова

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. У статті характеризуються основні проблеми формування здорового способу життя учнів загальноосвітніх шкіл. Наведені основні шляхи їх вирішення з метою покращення здоров'я школярів.

Аннотация. В статье характеризуются основные проблемы формирования здорового образа жизни учащихся общеобразовательных школ. Приведены основные пути их решения с целью улучшения здоровья школьников.

Annotation. In the article the authors defines major problems of healthy way of life formation in secondary schools and finds out ways of there salvation for improving of pupils' health

Актуальність. Аналіз стану здоров'я дітей і молоді свідчить, що більшість з них мають відхилення у стані здоров'я (серед першокласників практично здорових дітей близько 40 %, а серед випускників шкіл – лише 5 %), понад половини – незадовільну фізичну підготовку. Тому актуальність пошуку ефективних шляхів формування здорового способу життя школярів визначається потребами шкільної практики, оскільки нова школа України ХХІ століття потребує термінових заходів щодо збереження і зміцнення здоров'я учнів.

Мають місце випадки, коли незадовільні результати збереження фізичного і психічного здоров'я дітей свідчать про відсутність або недоступність валеологічних знань, неефективність практичної роботи педагогів з формування гармонійної особистості, незважаючи на застосування у навчально-виховному процесі нових методик, форм, засобів навчання і виховання, авторських програм, посібників. У змісті шкільних навчальних предметів питання здорового способу життя (ЗСЖ) висвітлюються фрагментарно, безсистемно, що не дає можливості впливати комплексно на мотиваційну сферу учнів, забезпечити їх достатнім рівнем знань щодо вимог ЗСЖ [3].

Різним аспектам формування здорового способу життя дітей і молоді присвятили свої роботи такі дослідники, як Т.Є. Бойченко, Г.І. Власюк, О.Д. Дубогай, М.Д. Зубалій, О.В. Киричук, М.Є. Кобринський, В.М. Оржеховська, А.Б.Скоробагатов, Н.М. Хоменко та інші.

Разом з тим залишаються недостатньо розробленими та втіленими у шкільну практику програми покращення здоров'я дітей і молоді, не культивується ставлення до власного здоров'я як до найбільшої цінності.

Метою статті є аналіз ситуації з формування здорового способу життя школярів, що склалася в сучасній школі та пошуки шляхів її покращення.